

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

ІСТОРІЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ : ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Байдак А. Ю.

аспірант кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Із прийняттям у 1990 році Декларації про державний суверенітет в історії нашої країни почалась нова епоха, ознаменована перетворенням України у самостійну, незалежну, демократичну, соціальну, правову державу. Нормативне закріплення цих історичних досягнень відбулось 28 червня 1996 року у Конституції України – акті вищої юридичної сили. Цінність Конституції виявляється, насамперед, у проголошеному принципі верховенства права (ст. 8), що означає пріоритет права по відношенню до держави, її політики, економіки, культури, інших інститутів (основ). Визнання примату права обумовило створення та розвиток в Україні якісно нової системи органів нагляду і контролю за законністю, провідне місце серед яких посідає прокуратура [1, с. 5].

Доконституційний етап правозахисної діяльності української прокуратури розпочався 4 вересня 1991 року з припиненням повноважень прокуратури УРСР та призначенням В.І. Шишкіна першим Генеральним прокурором незалежної України. У цей період найбільш видатними подіями, які справили вплив на подальший розвиток правозахисної діяльності української прокуратури, було прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.91 р. №1789-ХІІ, Концепції судово-правової реформи, схваленої Верховною Радою України та затвердженої відповідною Постановою від 28.04.92 р., а також вступ України до Ради Європи, який змусив державу взяти зобов'язання щодо реформування органів прокуратури [2, с. 150].

Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року разом з іншими законодавчими актами відповідного періоду проголошення незалежності України, що розпочали принципово новий період в історії державотворення, сприяв активному розвитку службово-трудових відносин. Він виявився «старожилом» у порівнянні з багатьма іншими законодавчими актами, які приймалися у новій редакції по декілька разів. Щоправда, до нього вносилися і зміни, і доповнення, досить важливі за суттю, але такі, що не зачіпали концептуальних підходів до вирішення питань організації та діяльності прокуратури. Проте більшість закордонних експертів вважали даний закон пережитком радянського минулого, зокрема підставою для цього було існування функції загального нагляду за додержанням законів, яка по суті давала прокуратурі всеохоплюючі можливості при здійсненні перевірок органів державної влади, підприємств незалежно від типу власності, установ, організацій.

Післяконституційний етап розпочався 28 червня 1996 р. з прийняттям Конституції України, у відповідності до якої були сформовані основоположні правові засади діяльності прокуратури як державного органу та вперше на конституційному рівні визначено її функції.

Відповідно до ст. 121 Конституції України прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються підтримання державного обвинувачення в суді, представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом, нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [4].

Пункт 9 Перехідних положень Основного Закону держави на невизначений час відстрочив діяльність органів прокуратури щодо захисту прав громадян та інтересів держави поза кримінально-правовою сферою, тобто продовжив функцію здійснення загального нагляду за додержанням та застосуванням законів, тим самим ініціював дискусії та породив суперечності між Україною та Радою Європи стосовно доцільності існування зазначеної функції як елемента правозахисного потенціалу прокуратури.

Орієнтація на європейські цінності та стандарти в усіх сферах суспільного життя ініціюють процес адаптації національних правових інститутів до норм Європейського співтовариства. На сьогодні як суспільством, так і самою професійною прокурорською корпорацією чітко усвідомлюється необхідність подальшого реформування та переходу до моделі прокуратури, яка має природно інтегруватися в існуючі правові механізми та сприйматися суспільством як вкрай необхідна та ефективна [3, с. 45]. Саме тому 14 жовтня 2014 року Верховною Радою України нарешті було прийнято новий закон «Про прокуратуру», який був схвалений Венеціанською Комісією та має створити якісно нову систему органів прокуратури України відповідно до стандартів Європейських країн.

Новий закон запровадив низку концептуальних чи важливих нововведень і розглянув багато питань, піднятих у Спільному висновку і в попередніх висновках Венеціанської комісії, а також в коментарях, наданих експертами Ради Європи. Стосовно обмеження функцій прокуратури, найбільш значною зміною стало те, що Закон скасував функцію загального нагляду і не містить у статті 2 жодної згадки про нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. Ця остання функція згідно з перехідними положеннями виконується виключно шляхом представництва інтересів громадян чи держави в суді.

Крім того, закон встановлює набір організаційних, процедурних та інших інструментів, призначених для забезпечення принципу незалежності окремих прокурорів і прокуратури в цілому, хоча й залишає деякі можливості для їх подальшого зміцнення і вдосконалення. До них відносяться більш згуртовані та значущі органи самоврядування, чітке окреслення управлінських та організаційних повноважень Генерального прокурора України і керівників органів прокуратури, відмежування цих повноважень від процесуальних повноважень та засобів законного здійснення процесуальних ієрархічних прерогатив, а також покращена структура, яка підтримує внутрішню (індивідуальну) незалежність прокурорів.

Закон передбачає інстування більш ефективної, чіткої і передбачуваної системи дисциплінарної відповідальності, яка включатиме в себе право призупиняти діяльність прокурора, який очікує результатів дисциплінарного провадження, а також до завершення судового розгляду адміністративних

корупційних правопорушень. Більше того, відсутність будь-якого положення про те, що члени Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів мають статус прокурорів, відряджених до неї, підсилює їх відокремленість від осіб, яких вони зобов'язані перевіряти [5].

На підставі викладеного можна зробити висновок, що реформування прокуратури України є одним із важливих кроків на шляху інтеграції нашої країни до Європейського Союзу. Крім того, залишається велике сподівання на те, що з 25 квітня 2015 року, тобто з набранням чинності новим законом «Про прокуратуру», в Україні буде створено якісно нову систему органів прокуратури, за допомогою якої буде здійснюватися захист найвищих цінностей нашої держави – прав та свобод і законних інтересів людини та громадянина.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухонос В.В. Прокуратура України у схемах, таблицях і діафрагмах : навч. посіб. / В.В.Сухонос, О.Є. Звірко, Л.Р. Грицаєнко. – 2006 – 273 с.

2. Шестопалов Р.М. Історичні передумови становлення та розвитку правозахисної діяльності органів прокуратури України / Р.М. Шестопалов // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – №2/2012. – С. 143–152.

3. Толочко О.М. Реформування прокуратури України: інституціональний аспект / О.М. Толочко // Прокуратура України: історія, сьогодення та перспективи. Матеріали міжнародної науково практичної конференції (Київ, 25 листопада 2011 року). – С. 45-48.

4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Коментарі Генерального Директорату з прав людини і верховенства права (директорату з прав людини) Ради Європи щодо Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uajudges.org.ua/?p=95>